

Joop Visbeek

De Kassier
en andere korte verhalen

Digitalisering, omslagontwerp en vormgeving in 2014 door
Jeroen Visbeek

De spelling is gemoderniseerd naar de regels van 2021.

Uitgegeven door Jeroen Visbeek © 2022

Inhoud

De Kassier	5
De snor van sergeant Krijgsman	14
Een schelp met een barst	27
De onbekende directeur	41
Vergane herinnering	50
De bedrieger gefopt	58
Dom geluk	63
Een bijzondere ontmoeting	71
Vaders vulpen	79
De verliefde man en de spelbreker	88
Niet meer dan een vleugje waarheid	99
Verse bloemen op het graf	121
Een onverwacht weerzien	130
Burengerucht	156
Mijn vader	160

De Kassier

Evert Verstappen was al meer dan dertig jaar kassier bij het gerenommeerde Utrechtse bankierskantoor Vlaer en Kol. Hoewel in die tijd de reken- en telmachines nog in de kinderschoenen stonden, om van de computer maar helemaal te zwijgen, genoot dit deftige bankiershuis in geldkringen de reputatie, dat er zelden of nooit fouten gemaakt werden. Directeur Oyens, die de pensioengerechtigde leeftijd reeds had bereikt, maar nog steeds geen afscheid kon nemen, had deze reputatie in zijn lange loopbaan zorgvuldig opgebouwd door een strenge selectie toe te passen bij de personeelswerving. Het aldus gerekruteerde bankpersoneel ontving een langdurige opleiding en elke afzonderlijke bankbediende werd niet eerder in een functie geplaatst dan na zorgvuldige toetsing en gedegen ervaring.

Een vaste baan in een tijd van grote werkloosheid hield het personeel aan de bank gebonden met als resultaat, dat ten tijde van dit verhaal het aantal grijze ‘Pietjes secuur’ sterk in de meerderheid was.

Evert had zich tijdens zijn vooropleiding als een rekenwonder ontpopt. Het dorre cijferwerk en de akelige preciesheid, waarmee hij leerde werken, hadden zijn goede humeur en zijn opgeruimde aard niet beïnvloed. Dankzij deze eigenschappen en zijn rekentalent was hij door de directeur tot kassier benoemd.

Het mocht inderdaad een wonder heten, dat hij in al die dertig jaar nog nooit een kasverschil had gehad. Directeur Oyens was meer dan tevreden met zo'n puike kassier, Trots verkondigde hij bij elke voorkomende gelegenheid, aanvankelijk bij wijze van een grapje, later met bittere ernst, dat zijn kassier geen fouten maakte. De reden, die de directeur voor deze boutte bewering aanvoerde, was uitsluitend gefundeerd op het langdurige foutloze kassieren van Evert. Langzaam maar zeker

groeide rond het kalende hoofd van Evert een aureool van onfeilbaarheid. De stereotiepe uitspraak van de oude verstarde directeur ‘Mijn kassier maakt geen fouten’ klonk Evert allang niet meer vleiend, maar steeds meer benauwend in de oren. ‘Wat zal me te wachten staan, als ik echt een fout maak?’ dacht hij wel eens met schrik.

Datgene, waar hij voor vreesde, gebeurde, Op zekere dag verscheen meneer Strateveer, een vertrouwde cliënt, aan de balie met een cheque van 5.000 Belgische franks. Strateveer, een bekende romanschrijver en een persoonlijke vriend van Oyens, had weinig verstand van geldzaken. Evert had dergelijke cheques al eerder voor de schrijver verzilverd. Ze hadden te maken met auteursrechten, dacht hij. In de vaste overtuiging, dat de muntsoort in guldens luidde, telde hij vijf biljetten van 1.000 gulden neer. Strateveer, die druk in gesprek was met een andere cliënt, borg de biljetten afwezig in zijn portefeuille.

Toen Evert aan het eind van de middag de kas opmaakte, ontdekte hij zijn fout. Hij had Strateveer fl. 4.700,- te veel uitbetaald. De tegenwaarde in guldens van 5.000 Belgische franks was maar ongeveer fl. 300,-. Voor de eerste keer in zijn lange loopbaan als kassier had hij een fout gemaakt, en nog wel in het nadeel van de bank. En het te veel uitbetaalde bedrag was niet misselijk, anderhalf maal zoveel als zijn jaarsalaris. Als de ‘ouwe’ dat hoorde, zou hij een rolberoerte krijgen.

Maar tegelijk voelde hij een opluchting. Vroeg of laat had het toch een keer moeten gebeuren. De onfeilbaar geachte kassier had nu eindelijk een fout gemaakt en daarmee bewezen, dat ook hij maar een gewoon mens was met fouten en gebreken.

Zijn eerste gedachte was de gemaakte fout onmiddellijk herstellen door het te veel betaalde bedrag terug te vragen. Er was geen man overboord. Strateveer was betrouwbaar en zou het geld zonder mankeren teruggeven. Wat stom van die Strateveer, dat hij niets in de gaten had gehad! Die was er met zijn hoofd helemaal niet bij geweest. Voortaan zou hij beter opletten, dat de cliënt aan de balie ook meetelde.

Strateveer was die dag telefonisch niet bereikbaar. Met een rot gevoel

ging Evert naar huis. Die nacht deed hij bijna geen oog dicht. Het kasverschil groeide in zijn verbeelding tot een duizelingwekkende hoogte en Strateveer had in één nacht al het geld met gokken er doorheen gejaagd.

De volgende morgen was Evert helemaal uit zijn evenwicht. zijn angst, dat alles mis zou lopen, groeide en zijn hoop, dat het toch in orde zou komen, schrompelde ineen. zijn vrouw zag het meteen aan hem en vroeg, wat er scheelde. Maar trots weerhield hem om haar het voorval op te biechten. Als hij Strateveer nu maar te pakken kon krijgen, was hij uit de misère.

Om zijn journaal sluitend te krijgen, had hij het kasverschil zolang op een tussenrekening geboekt. Pas aan het eind van de week werden alle tussenrekeningen gecontroleerd. Hij had dus nog een paar dagen de gelegenheid om zijn fout ongemerkt te kunnen herstellen.

Strateveer bleef onbereikbaar. Onwillekeurig bracht Evert zijn afwezigheid in verband met die duizendjes, die hij ten onrechte had ontvangen. Hij wist niet, wat hij doen moest. zijn angst groeide.

En toen kreeg hij de directeur aan de telefoon. Of hij onmiddellijk wilde komen. ‘Nou heb je de poppen aan het dansen.’

De ‘ouwe’ keek geërgerd en sprak kortaf. ‘Zeg, Verstappen, ik heb gisterenavond meneer Strateveer op de Grote Club ontmoet. Hij wilde me voor de gek houden. ‘Die kassier van jou heeft eindelijk een fout gemaakt’ grapte hij. Natuurlijk heb ik aan zijn praatjes geen geloof gehecht, want mijn kassier maakt geen fouten.’ Evert voelde bij die laatste woorden een hevige kramp in zijn maagstreek. Hij liet niets merken, deed een stapje vooruit en sprak op eerlijke toon:

‘Meneer Oyens, Strateveer heeft geen grapje gemaakt, ik heb een fout gemaakt bij het verzilveren van een Belgische frank cheque, die ik abusievelijk heb aangezien voor een guldencheque. Nu ga je mij ook al voor de gek houden.’ stamelde hij.

‘Ik wil er niets meer over horen. Het moet afgelopen zijn met die onzin. Het is een schande, dat je zo weinig respect toont. Mijn kassier maakt geen fouten. Begrepen? Ga onmiddellijk weer aan je werk.’

Weer voelde Evert bij ‘mijn kassier ...’ een raar gevoel in zijn maag. Hij maakte rechtsomkeer en droop af.

‘De ouwe is gek geworden. Hoe kan hij zo halsstarrig vasthouden aan dat idee fixe. Met die man valt niet te praten. Hoe heeft die Strateveer zo stom kunnen doen! Waarom heeft hij mij niet direct gebeld?’

Evert nam driftig de hoorn van de haak. Goddank nam Strateveer nu op.

‘Ik hoor zojuist van onze directeur, dat u hem hebt ingelicht over een fout, die ik gisteren gemaakt heb bij het verzilveren van uw cheque. Waarom heeft u mij niet meteen gebeld? Dan had ik de fout kunnen herstellen zonder medeweten van de directeur.’

‘Het spijt me heel erg, maar het was er uit, voor ik goed en wel besefte, wat ik jou had aangedaan. Ik wilde jouw directeur eens fijntjes te pakken nemen. Die man blaast altijd zo hoog van de toren, dat zijn kassier geen fouten maakt. Maar godverdorie, het is nog erger dan ik dacht. Hij werd kwaad op mij en was niet van mijn flauwe grappen gediend.’

‘Mij is precies hetzelfde overkomen’ zuchtte Evert.

‘Hij is niet tot andere gedachten te brengen.’

‘Zelfs voor de harde feiten wilde hij niet zwichten.’ ging Strateveer verder.

‘Ik heb hem de brief laten zien, waar de cheque was ingesloten en die duizendjes, die ik te veel had ontvangen. Hij raakte er helemaal niet van onder de indruk. En toen ik zei, dat ik morgen dat geld aan de kassier terug zou geven, werd hij helemaal kwaad en weigerde hij vierkant het geld te zullen accepteren. En hij schreeuwde met overslaande stem: Mijn kassier maakt geen fouten.’

‘Ik kan die stomme uitspraak niet meer horen’ sprak Evert vermoeid.

‘Die ouwe man heeft mij op een onaantastbaar voetstuk geplaatst. Hij duldt niet, dat zijn onbegrensde vertrouwen in mij wordt geschonden.’

‘Ik begrijp het.’ zei Strateveer.

‘Oyens is als de dood, dat het schone imago van de bank verbleekt, als jij een fout maakt. Het wordt hoog tijd, dat jouw directeur met

beide benen op de grond wordt geplaatst. Hij weet verdomd goed, dat jij een fout hebt gemaakt, maar hij wil het tegenover niemand toegeven. Ik heb nog nooit iemand met zulke oogkleppen zien rondlopen.’

Voor de directeur en de heer Strateveer leek de zaak afgedaan. Voor Evert allerm minst. Hij zat nog steeds met een formidabel kasverschil. Koortsachtig zocht hij een uitweg uit zijn benarde positie. Het leek hem op dit ogenblik niet verstandig de kascontroleur hiervan op de hoogte te stellen. Wat zou hij moeten zeggen.

‘Ik heb een fout gemaakt, maar de directeur beweert bij hoog en bij laag, dat ik geen fout heb gemaakt. Eigenlijk heeft hij mij mijn verantwoordelijkheid uit handen genomen. Heb ik dan niet evenveel recht om de fout in zijn schoenen te schuiven? schoot het door hem heen. En op een bank kun je dat prachtig doen door de persoon in kwestie een debetnota te sturen.’

Evert schrok van die rare gedachte. Stel je voor, dat hij de heer Oyens een debetnota zou sturen ten bedrage van fl. 4.700,- met de omschrijving: ‘wegens kasverschil d.d. ... inzake cheque BF 5.000,- aangeboden door Strateveer.’

Dat kasverschil werkte op zijn zenuwen. Hij kon niet kalm en helder nadenken. zijn gedachten bleven maar steeds in hetzelfde kringetje draaien.

‘Oyens heeft mij het recht ontnomen om een fout te maken. Dan blijft er maar één conclusie over nl. dat hij er zelf verantwoordelijk voor is en moet hij zelf maar op de blaren zitten. Toch zit er een rare kronkel in mijn redenering. Dat komt natuurlijk, omdat het zo’n idioot geval is. Het mag dan een dwaze redenatie zijn, maar het is de enige manier om Oyens uit zijn tent te lokken.’

Hoewel hij nog de nodige twijfels had, durfde Evert het risico wel te nemen. Hij begon steeds meer voor het idee te voelen. Met de directeur zelf viel niet te praten. Het was nog nooit voorgekomen, dat hij op zijn woorden was teruggekomen.

Die avond vertelde hij het hele verhaal aan zijn vrouw. Die kon haar oren niet geloven.

‘Die Oyens wordt kinds, die moet hoognodig weg.’

Ze keek wel even op, toen hij zijn plan voorlegde om diens rekening te belasten.

‘Zou je dat nou wel doen, Evert? Daar krijg je misschien een hoop narigheid mee.’

Maar toen hij vertelde, dat hij een schertsnota zou maken en dat het bedrag niet echt van de rekening zou worden afgeschreven, was ze het volledig met hem eens.

‘Wie niet horen wil, moet maar voelen. Zo simpel is dat. Het zou juist heel verkeerd zijn, als die zaak zo maar in de doofpot werd gestopt. Die obsessie van die ‘ouwe’ zou alleen maar erger worden en jij zou er onder door gaan.’

‘Hoe denk je, dat hij het zal opnemen?’ vroeg ze.

‘Ik werk al zolang op die bank, maar echt goed ken ik hem niet. Als hij consequent blijft volhouden, dat ik geen fout heb gemaakt, dan moet hij die debetnota slikken. Als hij nog niet helemaal krankjorum is geworden, pikt hij het niet, maar dat moet hij ook toegeven, dat zijn kassier een fout heeft gemaakt.’

De volgende dag typte Evert een keurige debetnota, die hij adresseerde aan de Hoogedelgeboren Heer Oyens. Er stond geen handtekening onder, want geen enkele procuratiehouder zou zo gek zijn om deze te ondertekenen. Toch zag hij er echt genoeg uit om de directeur wakker te schudden. Hij stopte de nota in een envelop, tikte deze zachtjes een paar keer op het vloeiblad, totdat het adres precies in het midden van het venster verscheen en bleef er besluiteloos naar kijken. Tenslotte borg hij hem weg in zijn bureaula.

De hele dag had hij veel moeite om zijn aandacht bij het werk te houden. Hij moest warempel oppassen dat hij niet weer een fout maakte. Die envelop liet hem niet los. Die brandde in zijn bureaula. Met één

simpele handbeweging zou hij hem in het postbakje kunnen deponeren.

Tegen het eind van de middag verscheen de directeur aan de balie.

‘Verstappen, geef me even vijf honderd gulden in coupures van honderd ten laste van mijn privérekening.’

De kas was al gesloten, maar voor de baas maakte hij altijd een uitzondering. Terwijl hij de geldtrommel opende, flitste er een slimme gedachte door zijn hoofd, die hij zonder verder nadenken in de daad omzette door omstandig voor de verbaasde ogen van de directeur vijf biljetten van honderd Belgische franks neer te tellen.

‘Alstublieft, meneer, vijf honderd.’

Oyens keek hem verbouwereerd aan en kon slechts een afgemeten ‘Pardon, nu vergist u zich toch’ uitbrengen.

‘U ziet het nu met eigen ogen.’ glimlachte Evert.

‘Zelfs uw kassier kan wel eens een fout maken.’

Terwijl Evert vijf briefjes van honderd galden aanreikte, bespeurde hij een flauwe glimlach op de strakke gelaatstrekken van zijn baas. Hij voelde intuïtief, dat de mythe van de onfeilbare kassier was doorbroken.

Nog geen tien minuten later ontbood de directeur hem in zijn werk-kamer. De kleine man met het witte haar stond kaarsrecht achter het imposante bureau. zijn vingertoppen rustten op het glimmend mahoniehouten blad als een pianist in de aanslag voor een moeilijke solopartij. Evert kende deze houding. De ‘ouwe’ had iets bijzonders te vertellen.

‘Verstappen’ begon hij plechtig ‘kun jij je de dag nog herinneren, waarop ik je tot kassier aanstelde?’

‘Jazeker, meneer, het was de mooiste dag in mijn loopbaan bij de bank. We stonden in deze kamer precies als nu.’

Oyens knikte.

‘Weet je nog, wat ik toen gezegd heb?’

Evert moest diep nadenken. Die vraag had hij niet verwacht. Tegenstrijdige gedachten woelden door zijn hoofd. Als het maar geen valstrik is. Ik heb meer behoefte om hem te vertellen, wat hij toen zeker niet gezegd heeft, maar hij zei braaf:

‘Nou eh, dat u van mij verwachtte, dat ik heel accuraat mijn werk zou doen en dat ik als kassier een zware verantwoordelijkheid had voor de geldstromen, die de bank in- en uitgaan.’

De directeur maakte een wegwijsend gebaar.

‘Ja, natuurlijk heb ik dat gezegd. Maar heb ik ook niet gezegd, dat een fout maken menselijk is en dat je van je fouten moet leren?’

Evert wist zeker, dat de ‘ouwe’ zoiets nooit gezegd kon hebben, maar hij begreep, dat dit leugentje een elegante manier was om toe te geven en tegelijk zijn waardigheid te behouden.

‘Ik neem graag aan, dat u dat gezegd heeft, maar het is me ontschoten.’

De directeur speelde met zijn vulpen en had moeite om zijn betoog te vervolgen.

‘Nu dan, Verstappen, herstel de fout, die je gemaakt hebt. Ik bel Stra-teveer.’

‘Dank U, meneer, komt in orde.’

‘Ik heb nog iets met je te bespreken’

De ‘ouwe’ had zich hersteld en zijn direkturstoon hervonden.

‘Ik heb geconstateerd, dat je het steeds drukker krijgt. Er komen steeds meer cliënten aan de balie. Ik zie ook veel niet-clienten, die geld komen wisselen en je moet elke week honderden loonzakjes klaarmaken voor bedrijven. Daarom ben ik van plan om op korte termijn een hulpkassier in dienst te nemen en wil ik jou tot hoofdkassier benoemen.’

Evert ontving deze onderscheiding met gemengde gevoelens. Begint hij nu al weer terug te krabbelen?

‘Ik dank u voor het vertrouwen. Maar wat betekent die extra kracht? Dat ik toch geen fouten meer mag maken?’

‘Geen sprake van, ik wil je alleen maar een beetje ontlasten. Een fout

maken blijft natuurlijk menselijk, hoewel niet wenselijk.’

Met een zucht van verlichting deponeerde hij de snippers van de debetnota in de prullenmand.

Amsterdam, 8 januari 1992

De snor van sergeant Krijgsman

‘Hé, wat heb jij een hoop brieven gekregen! Waar komen die allemaal vandaan?’ vroeg Bart nieuwsgierig.

‘Ik ben blij, dat je net langskomt. Ik heb je hulp nodig.’

‘Vertel eens gauw, wat zijn dat voor brieven?’

‘Ach, ik heb het je nooit verteld. Ik schaam me er ook een beetje voor. Op mijn leeftijd doe je dat niet zo gauw meer.’

‘Je maakt me echt nieuwsgierig, hoor!’

‘Moet je luisteren, vorige week heb ik in Het Parool een contactadvertentie geplaatst. Vier jaar geleden is je vader overleden. Vorig jaar ben jij op jezelf gaan wonen. Ik kan niet tegen alleen zijn. Ik heb behoefte aan een beetje gezelligheid en genegenheid. Moet je eens kijken, ik heb al drie reacties gekregen.’

‘Dat is groot nieuws. Daar had ik nou helemaal niet aan gedacht.’

‘Ja jong, ik ben wel niet zo piepjong meer, maar ik ben gezond en verwacht nog wat van het leven.’

‘Het zal niet eenvoudig zijn om op die manier een aardige man te vinden.’

‘Ach, ik vind het toch de moeite van het proberen waard. Als ik ga zitten wachten, krijg ik er nooit een.’

‘Zeg ma, laat me die advertentie eens lezen!’

‘Waar heb ik die nou opgeborgen? O ja, ik weet het al. Hier kijk maar, waar ik het aangekruist heb.’

Lieve goed uitzijende vrouw, 60 jaar, weduwe, spontaan type, niet onbemiddeld, zoekt lieve alleenstaande man van plus minus gelijke leeftijd en enig niveau om samen iets moois van het leven te maken. Br. liefst met foto onder nr. 145-21479 van dit blad.

‘Nou, je bent in elk geval niet veeleisend.’

‘Ach nee, ik wacht maar af. Hier zijn de brieven, die heb gekregen. Lees maar.’

‘Nou zeg, die man is al 68, en wat een erbarmelijk handschrift. Het stikt van de fouten. Zijn lieve zorgzame vrouw is een paar jaar geleden overleden.’

‘Vind je dat laatste niet een beetje verdacht klinken? Ik heb echt geen zin om de rol van de zorgzame huisvrouw te spelen. Dat heb ik lang genoeg gedaan.’

‘Daar moet je niet aan beginnen. Trouwens die man is te oud en te weinig ontwikkeld.’

‘Nee, ik kijk wel uit, ik laat niet van me profiteren. Moet je deze brief eens lezen!’

‘Wat spannend, al weer een liefdesbrief.’

‘Doe toch niet zo gek. Zo ver is het nog lang niet.’

‘Nou dat handschrift ziet er veel beter uit. Hij is ook een stuk jonger, pas 58.’

‘Ja, en weet je wat ook een voordeel is, hij woont in Waterland. Dat is niet zo ver weg.’

‘Goh ma, je kent die brief uit je hoofd.’

‘Ja, wat wil je, ik heb hem al heel wat keren gelezen. Ik zie er wel wat in.’

‘Zeg, hij houdt van reizen en oude historie.’

‘Nou ja, die oude historie, daar geef ik niet zoveel om.’

‘Dan moet je urenlang met hem meelopen om al die oude kerken en ruïnes te bezichtigen.’

‘Denk je, dat ik me daar druk over maak? Ik vind het veel belangrijker, dat hij geen grote familie heeft. Ik heb echt geen behoefte aan een heel stel vreemde familieleden.’

‘Is die man nooit getrouwd geweest?’

‘Je moet die brief goed lezen! Achter zijn leeftijd staat – gescheiden – ‘O ja! ik zie het. Hij heeft het een beetje weggemoffeld.’

‘Ja, nu je het zegt, het lijkt net of hij zich er een beetje voor schaamt.’
‘Ik krijg de indruk, dat je ‘minnaar’ een beetje ouderwetse man is. Hij

houdt van een sigaar, een goed glas wijn en klassieke muziek.’

‘Ach, houd toch op met je ‘minnaar.’ Die meneer Kaarsgaren lijkt me een degelijke, rustige en zachte man. Hij schrijft, dat hij me behalve gezelligheid en geborgenheid ook liefde wil geven.’

‘Dat vind ik heel mooi gezegd.’

‘Goh, wat doe jij toch sceptisch! Ik moet er toch van uitgaan, dat hij eerlijk en oprecht is. Ik heb er lang over nagedacht. Zoals ik nu leef, ben ik niet echt gelukkig. Ik ben nog nooit van mijn leven alleen geweest. Je zult het misschien raar vinden van je moeder, maar ik kan nog naar een man verlangen.’

‘Natuurlijk ma, je hebt groot gelijk. Ik zat je gewoon een beetje te voeren. Je moet het proberen met deze man.’

‘Nou, de derde brief, dat is, geloof ik, niks. Die man woont helemaal in Zeeland. Hij is de enige, die een foto heeft meegestuurd. Moet je eens kijken, wat een snor! Ik houd niet zo van dat stoere.’

‘Verrek! Sorry ma, die vent ken ik. Als dat sergeant Krijgsman niet is, heet ik geen Bart Swinkels.’

‘Waarvan ken je hem dan?’

‘Van de militaire dienst natuurlijk! Hij was sergeant-instructeur in de legerplaats Ossendrecht.’

‘Jee, dat is lang geleden. Weet je zeker, dat hij het is?’

‘Nou en of, ik herken hem aan zijn bolle ogen en zijn blozende wangen en natuurlijk aan die snor. Dat kan niet missen. Ik geloof, dat ik nog een foto heb van het peloton, waar hij ook bij staat. Laat me die brief eens lezen!’

‘35 jaar beroepsmilitair geweest bij de koninklijke landmacht, 3 jaar met pensioen. Klopt allemaal. Zeg ma, Zeg ma, ik zou het verschrikkelijk vinden, als je met hem zou aanpappen. Hij heeft me gepest en getreiterd, die vuile drilsergeant!’

‘Daar heb je me nooit wat over verteld.’

‘Ach, ik heb er toentertijd nauwelijks over gesproken. Ik had er geen zin in. Maar nu mag je het weten, de rekrutentijd was de rotste tijd van mijn leven. Die vent had de pik op mij. Toen wist ik niet waarom. Later

begreep ik het. Ik was geselecteerd voor de officiersopleiding, maar hij had zijn eindrang bereikt. Hij was gewoon getikt. Weet je wat hij zei ‘Later als jullie in de maatschappij ik weet niet hoe hoge posities zullen bekleden, zal ik tegen jullie opzien en zal ik de eerste zijn, die zal groeten. Maar hier en nu ben ik de meerdere en maak ik de dienst uit.’ ‘

‘Die stakker had toch een minderwaardigheidscomplex’.

‘Dat woord kenden we toen nog niet, maar we moesten wel lachen om al die onzin.’

‘En die stumper was jullie instructeur!’

‘Ja, hij moest voortdurend zijn brulstem gebruiken en op zijn armzalige ander halve streep om zich te kunnen handhaven.’

‘Het kan allemaal wel heel wat zielig zijn, maar jij was de dupe van zijn frustraties.’

‘Ach, ik was nog jong en ik wilde het allemaal zo gauw mogelijk vergeten.’

‘Moet je luisteren, ma, hoe meelijwekkend die stoere bink schrijft ‘Al geruime tijd ben ik een eenzaam man en doe ik pogingen om met een vrouw in contact te komen. Daarom hoop ik, dat u me de kans geeft voor een nadere kennismaking.’ Zo’n machofiguur moeten de vrouwen niet.’

‘Moet je nou eens lezen. Hij houdt van orde en regel. Maak je borst maar nat. En hier staat ‘Ik hoop, dat u de lieve zachte vrouw bent, waar ik altijd naar verlangd heb’ Tussen de regels door moet je lezen ‘en de gehoorzame vrouw.’ Die kerel heeft zijn leven lang rekruten gedrield. Die duidt geen tegenspraak. Die wil een onderdanige vrouw.’

‘Ik moet niets van die man hebben. Weg met die brief Hij kan barsten met zijn onderdanige vrouw.’

‘Geef mij die brief met die foto. Morgen krijg je hem terug.’

De brief van Krijgsman had bij Bart het deksel opgelicht van een vat met akelige herinneringen, die hij heel diep had weggestopt. Hij had zijn moeder nog niet de helft verteld van wat die ellendeling hem had aangedaan.

Er was geen tegenhouden aan. De film van het verleden werd weer haarscherp op het scherm van zijn geheugen geprojecteerd. Die Krijgsman had hem zes weken lang geterroriseerd. Bart had op hem ingewerkt als een rode lap op een stier. Ja, nu begreep hij het allemaal beter. Afkomstig uit een beschermd milieu en opgevoed in gehoorzaamheid en respect voor de meerdere was hij twintig jaar geleden als een onwijs groentje de kazernepoort binnengestapt. Hij was een makkelijke prooi geweest in de handen van Krijgsman.

Dat zo'n man maar ongestraft zijn gang had kunnen gaan! De tijden waren wel veranderd. En Bart zelf nog meer. Hij kon zich nu niet voorstellen, dat hij zo onderdanig en bang was geweest voor die brulaap. Een ongekende woede kwam in hem op, toen de verbleekte beelden weer tot leven kwamen. Toen hij een keer niet in de vereiste looppas op de appelplaats was verschenen, had Krijgsman hem vijf keer in looppas heen en terug laten lopen. Hij had dat ondergaan als een diepe vernerding voor het front van de opgestelde compagnie. Een andere keer had Krijgsman geweigerd hem op ziekenrapport te plaatsen om de blaren van zijn voeten te laten verzorgen. Allemaal pesterijen.

Wat een gemene streek had die rotzak hem geflikt, toen hij bij de wekelijkse wapeninspectie een stofje in de loop van zijn geweer had aangetroffen! In de onnozele veronderstelling, dat het niets om het lijf had, had hij een grapje durven maken.

‘Zit er misschien een vuiltje in uw oog, sergeant?’

Dat had helemaal verkeerd uitgepakt. Hij had de hele zaterdagmiddag corvee moeten doen en mocht pas om vijf uur met weekendverlof.

Bart kon de beelden niet meer stoppen. Die veldoefening op de hei kon hij zich akelig precies herinneren. Het had flink geregend. Het peloton kreeg opdracht om in tijgersluipgang een vlakte zonder noemenswaardige dekking over te steken. Het lawaai van losse flodders moest het oorlogsgevaar zo getrouw mogelijk nabootsen.

‘Terwijl ik moeizaam op mijn ellebogen en knielen voortbewoog, werd mijn weg plotseling versperd door de dreigende gestalte van Krijgsman.

‘Soldaat Swinkels, dat lijkt nergens op, je tijgert als een zwangere kip. Begin jij nog maar eens opnieuw.’

Uit mijn liggende houding keek ik naar hem op.

‘Sergeant, u bent een prachtig doelwit voor de vijand.’

Krijgsmen werd vuurrood van woede. De rode bloesjes schenen fel tussen de moddervegen, die hij ter camouflage op zijn gezicht had gestreken.

‘Vooruit in de tijgersluipgang en opschieten!’

En terwijl ik me als een slang over het modderige terrein voortbewoog, mijn geweer in beide handen geklemd, drukte Krijgsmen mijn gezicht met de kolf van zijn karabijn in de modder.

‘Ik zal je leren om brutaal tegen me te zijn, soldaat Swinkels!’

Ik moest huilen van machteloze woede. Ik had die klootzak zo aan de bajonet van mijn geweer willen rijgen. Even was ik van plan mijn beklag in zesvoud in te dienen bij de compagniescommandant. Maar het was zijn ‘nee’ tegenover mijn ‘ja’. Er waren geen getuigen. Ik zou zeker aan het kortste eind trekken.

Het was een rare verknijpte vent. Soms nam hij dagen lang niet de minste notitie van me. Dan had ik bij wijze van spreken de stomste dingen kunnen doen, zonder dat hij maar ‘dàt’ reageerde. Maar plotseling kreeg hij weer een ongezone belangstelling voor me. Het gebeurde tijdens een kamer- en tenue-inspectie. Ik zag er uit als een plaatje. Er viel niets op me aan te merken.

‘Soldaat Swinkels, die snor van jou bevalt me niet. Die staat bespottelijk bij die bleke melkmuil. Morgen bij het ochtendappel zie ik je zonder snor verschijnen. Dat is een dienstbevel, begrepen!’

Ik stond in de houding en mocht mijn mond niet opendoen (een handige constructie – die pisaalhouding). Inwendig vervloekte ik die rotzak. Waarom moest mijn snor er af? Het was gemene pesterij. Hoe onbeduidend en fiets mijn snor er ook uitzag, ik voelde me aangetast in mijn lichamelijke integriteit. Mijn positie was uiterst zwak. Het was al eerder gebeurd en protesten hadden niet gebaat. Blinde gehoorzaam-

heid en strikte uitvoering van dienstorders wogen zwaarder dan de vorming van een eigen persoonlijkheid. De volgende morgen verscheen ik met een blote bovenlip op het appel. Krijgsman grijnsde tevreden.

En nu was die klootzak ineens weer op het toneel verschenen. Er ging een lichte huivering door hem heen, toen hij de brief en de foto in zijn jaszak betastte. Wat moest hij er mee? Zo maar onverwacht deed zich een schitterende gelegenheid voor om het hem op een of andere manier – hoe, dat wist hij nog niet – betaald te zetten.

Of zou hij het maar gewoon laten zitten! Krijgsman had duizenden rekruten in de opleiding gehad. Het zou een wonder zijn, als hij zich ene Bart Swinkels zou kunnen herinneren. Een persoonlijke afrekening kon het dus niet worden. Maar wat gaf het! Die man moest maar eens voelen, hoe onmenselijk zijn optreden was geweest. Die boerenhufter had natuurlijk niet het flauwste vermoeden, wat hij had aangericht.

Er was geen twijfel mogelijk. De naam klopte, de foto klopte. Het gezicht van boze Krijgsman zat diep in zijn geheugen gegrift. Bart haalde de foto nog eens te voorschijn. zijn haar was dun geworden en begon te grijzen bij de slapen. De rode blosjes op zijn appelwangen waren gebleven en zijn martiale snor was nog donker en vol.

Op dat moment kreeg Bart een hemelse ingeving. Die snor, ja, die is het. Die gaat er af. Hij is er vast en zeker heel trots op. Bart probeerde zich voor te stellen, hoe hij er zonder snor uit zou zien.

‘Een bollewang haptoet, misschien wel met soeplippen.’

De volgende morgen vertelde Bart zijn moeder, wat hij van plan was.

‘Als ik maar buiten schot blijf, jong!’

‘U hoeft nergens bang voor te zijn, hij kent uw naam en adres niet. Het is toch een onschuldige grap, vind u niet?’

‘Maar je wekt wel valse verwachtingen.’

‘Dat heeft hij toch verdiend!’